

חטיבות הביניים

חטיבת הביניים היא צומת מרכזי בכל הנוגע לעיסוק בשפה לצורכי למידה. המעבר מבית הספר היסודי לחטיבת הביניים מאופיין במעבר ממסגרת לימודית הכוללת מספר מצומצם יחסית של תחומי דעת למסגרת אקדמית למחצה, המאופיינת במספר רב של מקצועות, אשר מלמדים אותם מורים מומחים בתחומם. לצד האוריינות הלשונית הכללית (**האוריינות הגנרית**) הולכת ומתחדדת האוריינות הייחודית לתחומי הדעת (**האוריינות הדיסציפלינרית**), וזהו האתגר הגדול של כלל המורים בחטיבת הביניים ושל המורים לעברית בפרט. בתוך כך שיעורי העברית מעמיקים את הידע המטה-לשוני ומבקשים לתת בידי התלמיד כלים להבנה מעמיקה של המערכת הלשונית בשפה העברית, הבנה שתשריש אצל הלומד שפה רהוטה ותקנית בדיבור ובכתיבה ותסייע בקריאה ובהבנה של טקסטים מורכבים ומגוונים.

כישורים אורייניים חוצי תחומי דעת – **שלהב"ת** בראייה בית-ספרית

המקצוע "עברית" קשור בכל מקצועות הלימוד בבית הספר. כישורי ההבנה וההבעה המטופחים בלימודי העברית משמשים את הלומד בכל מקצועות הלימוד. הוא הדין במה שנוגע לכתיבת עבודות, לחלופות בהערכה, לניסוח דברים בכתב ובעלפה בסיטואציות שונות בחיי היום-יום וכו' וצא בזה. שילוב האוריינות בתחומי הדעת השונים מושתת על עקרונות של שיתוף פעולה עימם מן ההיבט האורייני ותומך ביצירת קשרים הדוקים בין המורים לעברית לבין המורים בתחומי הדעת האחרים כדי לפתח שפה משותפת בכל הקשור לעיסוק במיומנויות הלשון, הבנת הנקרא וההבעה בכתב ובעל-פה.

ראייה מערכתית חשובה ביותר להטמעת עקרונות שלהב"ת בתחומי הדעת. עקרונות שלהב"ת יכולים להתבטא באופנים שונים, כגון מיזמים בירתחומיים שהציר המארגן שלהם הוא אורייני; יישום ההיבט האורייני כפי שמופיע בתוכניות הלימודים בתחומי הדעת; בחירת מיומנויות חוצות תחומי דעת ועוד. **אופני ההערכה החדשים בתוכנית ההיבחנות הגמישה במקצועות מדעי הרוח מחייבים הטמעת כישורים אורייניים חוצי דיסציפלינות על פי עקרונות שלהב"ת**

יש למסד ישיבת צוות קבועה המשותפת לצוותי המורים לעברית ולצוותים במקצועות רבייה-מלל, לתחומי הדעת הנבחרים או לנציגי הצוותים הללו על פי אחד מהדגמים המוצעים בעקרונות שלהב"ת. חשוב שבית הספר יצרף מורים מובילים (כגון רכזי מקצוע) בתחומי הדעת האחרים להדרכה הבית-ספרית. כמו כן, חשוב שהאחראי על הפדגוגיה בבית הספר יהיה שותף לתכנון ההדרכה הבית-ספרית וישתתף במפגשי ההדרכה. המידע על ההדרכה הבית-ספרית ועל שילובם של מורים מתחומי הדעת השונים מופיע ב**פורטל הפדגוגי**.

הדגשים כלליים לתוכנית הלימודים בחטיבת הביניים

- החומר הנלמד הוא **ספירלי ומצטבר**: בכל שכבת גיל נכללים תוכני הלימוד מהשנים הקודמות. הנושאים מצוינים על-פי שכבת הגיל לצורך **הקניה ולמידה מפורשות** של המיומנות או של הנושא הלשוני. רמת המורכבות של הטקסטים כמו גם מורכבות המיומנות תעלה עם שכבת הגיל.
- התכנים מוצגים על-פי תחומי השפה, אולם הוראת שפה מחייבת את **השילוב בין התחומים**. כך למשל הקריאה והדיון חייבים להיות בסיס לכתיבה, מיומנויות בכתיבה תמיד יהיו בסיס לפרזנטציה וכדומה. גם הידע על הלשון יילמד ויתורגל לעיתים במבודד ולעיתים בהקשרים מתאימים של הוראת הבנת הנקרא והכתיבה.
- חשוב להבחין בין **הוראה והקניה מפורשת** של המיומנות או הנושא ותרגולם במבודד לבין תרגול כולל דוגמת מיצ"ב או משימות מפמ"ר.
- התכנים מוצגים כרשימת נושאים ומיומנויות על-פי חטיבות הגיל, אך בבניית תוכנית העבודה מומלץ להציג את הנושאים המרכזיים לצד הנושאים המשרתים אותם: לדוגמה, הבחנה בין עובדה לבין דעה תחת איתור טענה הכותב, נסיבות השיח כחלק מהמודעות לנמען וכדומה.
- לרשות המורים עומדים מבחני מיצ"ב, מבחני אסי"ף ה, מבחני מפמ"ר ומחוויניהם. חשוב להשתמש בהם לצורך מיפוי שליטת התלמידים במיומנויות ובניית תוכנית עבודה ממוקדת נתונים. המבחנים מופיעים באתר **ראמ"ה** וב**פורטל הפדגוגי**.
- הנושאים המופיעים בכל שכבת גיל הם **דרישות הסף** לשכבת הגיל, על כן התלמידים ייבחנו גם בנושאי הלימוד שנכללים בשכבות הגיל הצעירות יותר. הנושאים שלא נלמדו בשכבות הגיל

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

המוקדמות בגלל מציאות הלמידה בצל קורונה יכללו בתוכנית העבודה השנתית בהתאם למרכזיותם וחשיבותם בנושאי ליבה. בכיתות מתקדמות או לתלמידים מתקדמים בכיתה מומלץ להנגיש תכנים ברמה גבוהה יותר.

מיומנויות אורייניות חוצות גיל בחטיבת הביניים

- מיומנויות הנגזרות מהתהליכים הקוגניטיביים בקריאה: **איתור מידע ואחזורו, פרשנות והיסק והערכה ביקורתית ורפלקציה.**
- **אסטרטגיות קריאה** בדגש על "כניסות" שונות לטקסט ו"קריאות" שונות של טקסט: קריאה מרפרפת, קריאה מעמיקה, תהליכי קריאה במודל מעלה-מטה ובמודל מטה-מעלה.
- **איתור מידע משותף או מתחרה** בתוך הטקסט או בין טקסטים שונים ומיזוג מידע מטקסטים דבורים וכתובים, רציפים ובלתי רציפים, כולל טקסטים חזותיים (בזיקה לסוגי הטקסטים ולהיקפים הנדרשים בכל שכבת גיל)
- **חיפוש מושכל** אחר מקורות מידע אמניים ומהימנים ברשת, פיתוח **אוריינות מידע**
- **כתיבה תהליכית** המבוססת על הקשרים אותנטיים וטבעיים תוך שימוש מושכל בתשתיות ידע (כגון מאמרים, סרטונים וכדומה) ומודעות לנמען.
- שילוב **תקשוב** בצורה מושכלת המקדמת את תחום הדעת. **סביבות מתוקשבות** להוראת עברית.
- שילוב דרך קבע של מיומנויות ה**בעה בעלפה** כשהן מטרה לכשעצמה (על פי נושאי הלימוד המפורטים בהמשך) וכשהן אמצעי בהוראת התחומים הנוספים, כגון דיון מובנה בנושא הטקסט, הבעת עמדה בנושא הכתיבה או פרזנטציה. משימות להקניית מיומנויות הבעה בעל-פה – **כאן**.
- עיסוק מתוכנן ומזדמן באוצר המילים בכל ענפי השפה: בהוראת הבנת הנקרא, ההבעה בכתב, ההבעה בעל פה והדקדוק.

[תוכנית הלימודים לחטיבת הביניים עלפי שכבות הגיל](#)

[מחוננים להערכת כתיבה](#)

בחינה ארצית חיצונית בעברית לכיתה ט

החל בשנת תשפ"ד ייבחנו תלמידי כיתות ט בבחינה ארצית חיצונית באחד המקצועות: עברית, אנגלית או מדע או בעברית. כל בתי הספר יידגמו על ידי ראמ"ה לבחינה באחד מבין המקצועות שצוינו. הדגימה תיעשה באופן שיאפשר מדגם ארצי מייצג בכל מקצוע מדי שנה.

- מועד אחרון לעדכון בתי הספר במקצוע ההיבחנות הוא ה בטבת תשפ"ד, 17 בדצמבר 2024.
- המבחן בעברית לבתי הספר שייבחנו יתקיים ב'ד באדר א תשפ"ד, 13 בפברואר 2024.

המפרטים מתארים את הידע ואת המיומנויות שייבדקו בכל אחת מהבחינות ונשענים על תוכנית הלימודים ועל **מסמך תפיסת הלמידה המתחדשת**.

המבחן בעברית לכיתה ט נועד להעריך את רמת השליטה של התלמידים בתחומים הבנה, הבעה בכתב ולשון. בתי הספר שלא יידגמו להיבחנות חיצונית, יוכלו להשתמש בבחינה לשימוש פנימי.

ההערכה לכיתה ט כוללת שני חלקים:

1. הערכה חיצונית – מבחן בהבנת הנקרא ולשון
2. הערכה פנימית – מבחן בהבעה בכתב

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

הערכה חיצונית – מבחן בהבנת הנקרא ובלשון

- המבחן יכלול שלושה עד חמישה טקסטים מסוגות שונות ומסוגים שונים, ואורכם יחד לא יעלה על 2,000 מילים. ייתכנו גם טקסטים נלווים – רציפים ולא רציפים, כגון תמונה, טבלה, גרף והערות שוליים.
- בחלק של הבנת הנקרא השאלות תבדוקנה את הבנת הנקרא בממדי ההבנה: איתור מידע, הבנה (פרשנות והיסק) והערכה ביקורתית ורפלקציה של מקור אחד או של כמה מקורות. בתוך כך, תיבדק רמת השליטה במאפייני סוגי הטקסטים והסוגות וכן ברכיבי המבנה של הטקסטים. בחלק מהשאלות יידרש מיזוג רעיונות מטקסט אחד או מכמה טקסטים.
- תיתכנה שאלות על מידת ההתאמה של הבחירות הלשוניות בטקסטים, של משלב הלשון ושל סגנון הכתיבה לנמענים, לסוג הטקסט ולמטרת הכתיבה, וכן על מידת השפעתם עליהם. כמו כן שאלות על אוצר המילים העולה מן הטקסטים.
- החל משנת הלימודים תשפ"ה ישולבו במבחן שאלות אחדות הבודקות גם מיומנויות נוספות, ובהן חשיבה יצירתית וחשיבה ביקורתית (לפירוט ראו את הגדרות המיומנויות כפי שהן מופיעות [במסמך תפיסת הלמידה המתחדשת](#)).
- בפרק הלשון ייבדקו תכנים לשוניים מתוך התכנים לכיתה ט', על פי חוזר המפמ"ר¹:
 - ✓ המילה: חלקי הדיבור
 - ✓ הצירוף השמני: צירוף הסמיכות; צירוף שם העצם ושם התואר
 - ✓ מערכת הפועל: מערכת הפועל בגזרת השלמים; נטייה, מיון ויצירה של פעלים בתוך הקשר; משמעויות הפועל – פעיל וסביל: זיהוי, המרה והתפקיד הרטורי במשמעויות אלה בטקסט.
 - ✓ המשפט: פירוק משפטים והרכבתם ברמה בסיסית; היחסים הלוגיים ומילות הקישור המבטאות אותם. יש לעמוד על היחסים הלוגיים האלה: הוספה, זמן (כרונולוגיה), סיבה ותוצאה, תנאי, ניגוד, ויתור והסתייגות, עימות והשוואה; דרכי מסירת הדיבור: דיבור ישיר ודיבור עקיף; גרעיני המשפט הפועלי: נושא ונשוא; התאם תחבירי; המרה ממשפט פעיל למשפט סביל ולהפך
 - ✓ תפקידי סימני הפיסוק: נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים, מירכאות
 - ✓ שם המספר: המספר המונה לציון מניה ולציון תאריכים; המספר הסודר
- המבחן יכלול שאלות מסוגים שונים, ובהן שאלות פתוחות ושאלות סגורות.

הערכה פנימית – משימה בהבעה בכתב

- המשימה בהבעה בכתב היא המשכו של המבחן החיצוני, והיא תועבר בהערכה פנימית בבית הספר. המידע שיתקבל מביצועי התלמידים במשימה יוכל לשמש את המורים בתכנון ההוראה לקידום התלמידים בתחומים אלה.
- התלמיד יידרש לכתוב טקסט עיוני לכיד (קוהרנטי) בסוגה מוגדרת, לפי מטרות הכתיבה ולפי קהל היעד (הנמענים).
- חוברות הטקסטים של חלק הבנת הנקרא יעמדו לרשות בית הספר, ויוכלו לסייע לתלמידים בביצוע המשימה.
- מומלץ לתת את המשימה לתלמידים ימים אחדים לאחר שנבחנו במבחן החיצוני ולייחד לכך כ־60 דקות לעבודה אישית בכיתה.

פרטים נוספים [באתר ראמ"ה](#).

¹ כפי שמצוין בחוזר המפמ"ר, כיוון שהנושאים בנויים נדבך על גבי נדבך, הנושאים בכיתה ט נסמכים גם על נושאים שנלמדו בכיתות ז-ח, ועל התלמיד להכירם.